మాతృసప్తకం

క్రొత్త పెళ్ళికొడుకు రామకృష్ణకు, మామగారు జగన్నాథంగారికి మధ్య చిన్నసైజు గలాటా ఒకటి జరిగింది.

అప్పటికీ సుమిత్ర తన శాయశక్తులా ఆ వాగ్వాదాన్ని తుద ముట్టించడానికి ప్రయత్నించింది. కొంతసేపు ఆమె కళ్ళతోనే రామకృష్ణను వారించింది. భ్రుకుటిని కుంచించి ఈ గొడవంతా తనకిష్టం లేనట్టు కాసేపు భర్తకు పెడముఖంగా నిల్చుంది. ఇంత చేసీ అతడు తన సంజ్ఞను అర్థం చేసుకోకపోయేసరికి వెనక నుంచీ అతని చొక్కా కాలరును లాగి చూచిందిగూడా! ఊఁహూ, లాభంలేకపోయింది. రామకృష్ణ పంతమే రామకృష్ణది. అతడు పరేంగితాన్ని గ్రహించే స్థితిలో లేడు!

సుమిత్ర మనోరంగంపైన ఓ భయవీచిక విసురుగా పారాడింది. చిన్న చిన్న విషయాలకంతా యింత పట్టింపైతే, ఈయనతో వేగడమెలాగబ్బా! పైగా యిది ఈయనకు సంబంధించిన విషయం గూడా గాకపోయె! అమ్మో, తవిన్ని రోజులుగా పసిగట్టలేకపోయింది గానీ ఈయన గారిలో కలహాశీలత్వం కాస్త ఎక్కువ మోతాదులోనే వున్నట్టుంది!

సుమిత్ర రామకృష్ణను సౌమ్యుడనే భావించింది. పరిచయం యీనాటిది గాదు. రెండేళ్ళపాటు లెక్చరరు రామకృష్ణ దగ్గర చదువుకున్న విద్యార్థిని సుమిత్ర. చదవడం కన్నా రామకృష్ణను గురించిన ఆలోచనలే ఎక్కువ కావడం వల్ల ఆమె ఇంటరు పరీక్షలో ఫెయిలయింది. ఇక ఇంట్లో కూర్చుని, ప్రత్యేకంగా పరీక్షకు గట్టి, మళ్ళీ పాఠ్య గ్రంథాలతో ఘర్షణ పడడంకన్నా పెళ్ళి చేసుకోవడమే మంచి పనిలా తోచింది సుమిత్రకు! జగన్నాథంగారు పుత్రికాజీవి. వెంటనే ఆయన కుమార్తె యింగితాన్ని కనిపెట్టేశారు. వివాహమూ జరిగిపోయింది.

ఇదంతా పూర్వగాథ.

"మీరు నా మాటను కాస్త మన్నించాలి. దీనివల్ల మీకు ఖర్చయేది చాలా తక్కువ. అది మీకొక లెక్కలోనిది గాదు. మరి ఇదంటేనా ఓ కుర్రాడి జీవితా

నికి సంబంధించిన విషయం. మీరు ఒక మాటలో కొట్టిపారేయగూడదు..." అని ప్రాధేయపడ్డాడు రామకృష్ణ.

"ఇదిగో అబ్బాయ్, ఈ తనకుమాలిన ధర్మాలంటే నాకు తగని చిరాకు. ఇదివరకూ ఒకటి రెండుసార్లు నేనిలాంటి కుర్రాళ్ళను ఇంట్లో తిరగనిచ్చి టోపీలో పడ్డాను. నా కింతకన్నా నొక్కి చెప్పడం అనవసరం!"

జగన్నాథంగారు పేపరు చూచుకుంటూ వాలు కుర్చీలో నిశ్చలంగా కూర్చున్నారు. రామకృష్ణ సుమిత్రపైపోసారి చూచి మళ్ళీ తల దించుకున్నాడు. ఈ పేచీకి కారణ భూతుడైన కుర్రవాడు మాత్రం గోడకు చేరగిలబడి నిల్చున్నవాడు నిల్చున్నట్లుగానే విగ్రహమైపోయి కనుపాపల్ని మాత్రం ఒకరిపై నుంచీ మరొకరిపైకి త్రిప్పుతున్నాడు.

నాలుగైదు నిమిషాలు యిలా మౌనంగా గడిచిపోయిన తర్వాత జగన్నాథంగారు చేతనున్న పత్రికను టేబిలుపైకి విసిరారు. ఈ వ్యవధిలో ఆయన కాస్త మెత్తబడ్డారు కూడానేమో, ముఖకవళికల్లో ఏదో ప్రసన్నతా, అనునయ భావమూ గోచరించాయి. ఆయన ఈసారి చాలా సున్నితంగా ప్రారంభించారు—

"ఇక్కడెవరైనా నన్ను అపార్థం చేసుకోవడానికి వీలుందనుకో రామకృష్ణ! నువ్వుకూడా నన్ను లుబ్ధుడి ననుకోవచ్చు. కాని అలా భావించినట్లయితే నువ్వు తీవ్రంగా పొరబడుతున్నావని మాత్రం హెచ్చరించక తప్పదు. తీరా అమ్మాయి పెళ్ళి తలపెట్టుకున్న తర్వాత టౌనుహాలు కట్టడానికి చందా వేయమన్నారు. కళ్ళు మూసుకుని రెండువందలా యాభై రూపాయలు వేయడం జరిగింది. అంతకు మునుపు అదేదో నాటక సమాజం వాళ్ళు చీకి కంపల్లా తగులుకుని పాతిక రూపాయల టిక్కెట్టు కొనుక్కునేదాకా వదలిపెట్టారు గాదు. పైగా మన వ్యాపారంలో లాభం వచ్చిన ప్రతిరూపాయకూ, ఒక కానీ దానధర్మాలకు వినియోగింప బడాలన్నది కచ్చితంగా అమల్లో వున్న నిర్ణయం..."

"అలాగే ఈ అబ్బాయికి గూడా అయిదో పదో యిచ్చి పంపివేయగూడదా నాన్నా?" అంటూ సుమిత్ర యిక్కడ తండ్రికి అడ్డు తగిలి మధ్యవర్తిత్వం నెరపింది.

జగన్నాథంగారు ఆశ్చర్యంగా కుమార్తెవైపు చూచారు ఆమె సమయస్ఫూర్తికి మెచ్చుకుంటున్నట్లు తల వూపుతూ "ఆఁ! అలాగన్నావు బాగుంది. ఆ

పూహ నాకూ తట్టిందిగాదు, రామకృష్ణకూ తట్టిందిగాదు" అని తనతో బాటు, అల్లుణ్ణిగూడా క్షమా ర్తె ఎదుట కించపరచి ఆ తరువాత జేబులో నుంచి పర్సు పైకి తీశారు.

అంతవరకు అప్రతిభుడై నిల్చున్న కుర్రాడిలో యిప్పుడు కదలిక ప్రారంభమైనది. అతడు చేతులు జోడించి "మన్నించండి సార్! నాకిప్పుడు డబ్బుతో అవసరంలేదు. మీ దగ్గరే వుంచండి...." అంటూ రివ్వున బయటికి వెళ్ళిపోయాడు. జగన్నాథంగారు తెల్లబోయారు. సుమిత్ర ముఖం మంచుదెబ్బ తిన్న తామర పువ్వులా ముకుళించుకు పోయింది. ఇందుకు వ్యతిరిక్తంగా రామకృష్ణ ముఖంలో వెలుగు తెరలు తెరలుగా వ్యాపించింది.

దెబ్బతిన్న తర్వాత చెంపను తడువుకున్నట్టుగా "పైగా అదొకటి! దొరికిన దానితో తృప్తిపడే రకం గాదు పీళ్ళు..." అన్నారు జగన్నాథంగారు.

రామకృష్ణ గంభీరంగా నవ్వాడు. నవ్వుతూ "అలా తృప్తిపడేవాడైతే ఆ కుర్రాడు స్వగ్రామాన్ని విడిచిపెట్టి చదువుకోసం యింతదూరం వచ్చేవాడు కాదేమో!" అన్నాడు.

* * * *

పై సంఘటన జరిగిన తర్వాత నాలుగైదు రోజులకు రామకృష్ణ భార్యా సమేతంగా దేశయాత్రకు బయల్దేరాడు.

బహుశా హనీమూన్‌లాంటి విలాసయాత్ర కాబోలు - అనుకున్నారు జగన్నాథంగారు.

సుమిత్రకు మాత్రం అయోమయంగా వుంది. ఆమె "ఎక్కడికో చెప్పగూడదటండీ?" అని ప్రశ్నించింది.

"తినబోతూ రుచులడగడ మెందుకూ! బయల్దేరు, బయల్దేరు..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

కూతురికీ, అల్లుడికి వీడ్కోలివ్వడానికి జగన్నాథంగారు రైల్వేస్టేషనుకు వచ్చారు.

మాటిమాటికీ అల్లుణ్ణి తర్కించి అడగడానికి మనస్కరించడం లేదు జగన్నాథంగారికి. ఐనా మనసుండక రైలు కదలబోతుండగా "యింతకూ వెళ్తున్న దెక్కడికో చెప్పలేదే!" అన్నారు.

"మొదటి మకాం కాళహస్తండి!" అన్నాడు రామకృష్ణ.

రైలు కదిలింది.

"కాళహస్తిలో ఎవరున్నారు?" అన్నాడు జగన్నాథంగారు.

రామకృష్ణ కిటికీలోనుంచి వెలుపలికి చూస్తూ "తెలిసిన వాళ్ళున్నారు" అన్నాడు.

జగన్నాథంగారు లోలోపల మండిపడ్డారు—తెలిసిన వాళ్ళట! ఎవరువాళ్ళు? ఎవరైతేనేం, వాళ్ళు కూడా యితగాడికి తోడుబోయిన వాళ్ళుగానే వుంటారు! అసలు ఆదినుంచీ యితడి వాలకమే అదో రకంగా వుంది. ఇతని వ్యక్తిత్వంలో నుంచీ ఆ లెక్చరరు హోదాను మైనస్ చేస్తే మిగిలింది గుండుసున్నేనేమో ననిపిస్తుంది! ఇల్లు లేదు, వాకిలి లేదు, నా అన్నవాళ్ళు లేరు. వెనుకటి కెవరో రాజుగారు తెల్లవారగానే మున్ముందుగా కోటలో ప్రవేశించిన వాడికి కూతురునిచ్చి పెళ్ళి చేసేయాలన్న నిర్ణయానికి వచ్చారట! అలా కోటలో అడుగు పెట్టినవాడు ఓ బైరాగి ముండావాడట! గత్యంతరమేముంది? కుంజరయూథంబు దోమ కుత్తుక సొచ్చింది! లేక లేక ఒక్క కూతురు కదా, ఆమె ముద్దూ ముచ్చటా తీర్చడం తన బాధ్యత గదా అనుకుంటే, ఈమె చూచి చూచీ యితగాణ్నే వరించాలా? ఏమిటో అంతా విధి విధానం...

జగన్నాథంగారు కారు వెనుక సీటులో కూలబడి తలుపు దభీమని వేసుకున్నారు.

అక్కడ పరుగెడుతున్న రైల్లో సుమిత్రగూడా ఆలోచిస్తోంది.

'ఈయనతో మరీ ముసుగులో గుద్దులాటయిపోతోంది. స్పష్టంగా వ్యవహరించడం చేతకాదల్లే వుంది మనిషికి! పలానా చోటికి వెళ్తున్నాము, అక్కడ పలానా వాళ్ళున్నారని చెబితే ఈయన గౌరవానికి హాని వస్తుందేమో! ఐనా యింత బింకమెందుకో! నాన్నగారేమనుకున్నారో మరి!...'

సుమిత్ర రామకృష్ణవైపు చూచింది. ఒకరి ఆలోచనలతో తనకేమీ సంబంధము లేదన్నట్లు అతడు సూట్ కేసుకు ఆనుకొని వారపత్రిక చదువుకుంటున్నాడు.

సుమిత్ర ఆలోచనలీసారి సూట్ కేసుపైకి ప్రవహించాయి.

నిన్నటి ఉదయం తొమ్మిది గంటలకనగా బజారుకు వెళ్ళి దీన్ని కొనుక్కొని ఈయన పదకొండు గంటలకు యింటికి తిరిగొచ్చారు. ఎందుకంటే అరటే ప్రయాణానికన్నారు. ఆయనలా బయటికి వెళ్ళగానే తను పెట్టె తెరచిచూచింది.

పెట్టెలో ఏడు కొత్త చీరలున్నాయి. లేలేత అరిటాకులాంటి సేత. అన్నీ దేనేత చీరలే. మళ్ళీ వాటికి తగిన రవిక గుడ్డలు గూడా! చూచిన కొద్దీ యింకా చూడాలనే బుద్ధయింది. ఆ చీరలు ఎవరికోసం వుద్దేశించబడ్డాయో తెలుసుకోవాలన్న కుతూహలమైతే తనకెంతో వుంది. కానీ అడిగితే సరైన జవాబువస్తుందన్న నమ్మకమేమిటి? పోనీలే, ఆయన చెప్పకపోతారా అని తను వూరుకుంది కాని ఏదీ,ఆయన మాటల్లో ఆ చీరల ప్రస్తావనే రాదే!...

ఆయన సైకాలజీ లెక్చరర్ అయిపోయారమ్మా మరీనూ! అందుకేగావును కడుపులో...

• • • •

సుమిత్రను వెంటబెట్టుకుని రామకృష్ణ పానగల్లు రాజవీధి గుండా నడువ సాగాడు. వెనువెంట కుర్రాడొకడు ట్రంకూ, పరుపూ తీసుకొస్తున్నాడు. "బతే వెళ్ళినంత దూరం యిలా నడిచి వెళ్ళవలసిందేనటండీ!" అంది సుమిత్ర.

"ఎందుకూ! ఇక్కడే కృష్ణామెటల్ ఫ్యాక్టరీకి నాలుగో యింట్లోనే సుబ్బ రామయ్యగారి నివాసం..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

సుమిత్రను మూడంకణాల పెంకుటింటి ఎదుట వసారాలో నిల్చోబెట్టి రామకృష్ణ లోపలికి వెళ్ళాడు. అడుగుల సవ్వడి విని "ఎవరు బాబూ?" అంటూ ఓ ముత్తయిదువ వంటగదిలోనుంచి ఈవలికి వచ్చింది.

"బాగున్నావా పెద్దమ్మా" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"నువ్వా నాయనా! ఇదేనా రావడం? కూర్చో కూర్చో. పెళ్ళిపత్రిక వచ్చింది. రావాలనుకున్నాం కాని ప్రయాణం కుదిరిందికాదు..." కట్టలు తెంచుకున్న సంబరంలో గుక్క త్రిప్పుకోకుండా మాట్లాడుకపోతుంది ఆ ముత్తయిదువ.

"నేనొక్కణ్నేగాదు పెద్దమ్మా! కోడల్ని గూడా తీసుకొచ్చాను..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

"ఏదీ, ఎక్కడ! మంచిపని చేశావులే నాయనా! అమ్మాయిని వసారాలో నిల్చోబెట్టేశావన్న మాట! రామ్మా లోపలికిరా" అంటూ ఆవిడ సుమిత్రను సాదరంగా ఆహ్వానించింది.

రామకృష్ణ కుర్చీలో కూర్చున్నాడు. సుమిత్ర చాపపైన కూర్చుంది. డబ్బులు తీసుకుని కుర్రాడు వెళ్ళిపోయాడు.

చుట్టాలొచ్చిన ఉత్సాహంలో గృహిణికి ఏం చేయడానికీ పాలుపోవడం లేదు. ఆమె ఒకటి రెండుసార్లు వంటగదిలోకి వెళ్ళింది. మళ్ళీ బయటికి వచ్చి ఏదో కావలసి వున్నట్టు పెరట్లోకి వెళ్ళింది. అంతలో తిరిగివచ్చి వీధి కడపలో నిల్చుని ప్రక్క యింటి కుర్రాణ్ణి పిలిచింది.

"ఏం కావాలి పెద్దమ్మా?" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"కుర్రాణ్ణి బజారుకు పంపిద్దామని—"

"ఏం కావాలో నాతో చెప్పకూడదూ?"

పెద్దమ్మ కాసేపు తటపటాయించి "కాఫీపొడి అయిపోయింది బాబూ" అంది.

"ఆ మాత్రానికి ప్రక్కయింటి కుర్రాడెందుకు! క్షణంలో వస్తాను" అంటూ రామకృష్ణ చరచరా బజారువేపు వెళ్ళిపోయాడు.

అతడు తిరిగి వచ్చేసరికి పెద్దమ్మ సుమిత్రను మాటల్లోకి దింపగలిగింది.

"అదేమిటి నాయనా! నువ్విలా తయారౌతావని నేనే నాదూ అనుకోలేదే! బొత్తిగా మనసిచ్చి మాట్లాడకపోతే అమ్మాయి దిగులుపడిపోదూ! తీరా యిక్కడికి వచ్చేదాకా ఎక్కడికి వెళ్తున్నదీ తెలియదట్నే అమ్మాయికి!"

"ఇది మరీ బాగుంది పెద్దమ్మా! సుమిత్రకెలాగూ అత్తగారు లేకపోయారు. కోడంటికం బాధ కాస్తా చవిచూపిద్దామని యిక్కడికి పిలుచుకొస్తే మీరత్తా కోడళ్ళు ఒకటై పోయారన్నమాట?" రామకృష్ణ బిగ్గరగా నవ్వేశాడు. అతడితోబాటు సుమిత్ర, పెద్దమ్మగూడా నవ్వేశారు.

మధ్యాహ్నం భోజనానికి సుబ్బరామయ్యగారు యింటికి వచ్చారు. రామకృష్ణను చూడగానే ఆయనకు ప్రాణం లేచి వచ్చినట్టయింది. భోజనానంతరం ఆఫీసుకు సెలవు చీటీ వ్రాసి పంపి రామకృష్ణ దగ్గర పూర్వస్మృతులు నెమరువేసుకుంటూ కూర్చున్నారు. సుమిత్ర గూడా సాయం చేయడంవల్ల పెద్దమ్మ సాయంత్రం ఆరుగంటలకల్లా వంట ముగించింది. అందరూ కలసి దేవాలయానికి వెళ్లారు. ఆ రోజు శుక్రవారం. బంగారు చీరలో జ్ఞానప్రసునాంబిక మునిముని నవ్వులు నవ్వుతోంది. గుడి నుంచి వెలుపలికి వచ్చేసరికి చల్లగా వెన్నెలగూడా వచ్చింది.

పిచ్చాపాటీ మాట్లాడుకుంటూనలుగురూ స్వర్ణముఖి యిసుకతిన్నెల పైన కూర్చు న్నారు. వెన్నెల కొండకోనల మీద, గోపుర కలశాల మీద, ఏటిలో నీటిపాయల మీద తళ తళా మెరసిపోతుంది.

"ఎలా వుందమ్మా మా వూరు" అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు సుమిత్ర కేసి చూస్తూ.

"బాగుందండీ! చాలా బాగుంది!" అంది సుమిత్ర.

"బాగుందని నువ్విక్కడే క్యాంపువేయాలని చూస్తున్నావల్లే వుంది. అదేం జరగదు. రేపు తెల్లవారే ప్రయాణం" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"అదేమిటయ్యా! ఏం తొందర? నాలుగు రోజులుండి పోగూడదూ?" సెలవులింకా వున్నాయిగా..." అన్నారు సుబ్బరామయ్యగారు.

"సెలవులున్నాయనుకోండి! కానీ యింకా చాలా చోట్లకు వెళ్ళాలి. వెంకట గిరిలో పరంధామయ్యగారున్నారు. గూడూరులో శేషాచలంగారిని చూడాలి. అలాగే నెల్లూరికి వెళ్ళాలి..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

మరునాటి వుదయం ప్రయాణానికి ముందుగా రామకృష్ణ సూట్‌కేసు తెరచి ఓ చీరా, రవికా పైకితీశాడు. వాటిని పెద్దమ్మ చేతికిచ్చి సాష్టాంగపడి నమస్క రించాడు.

"భర్తను అనుకరించడం వినా మరేం చేయాలో తోచలేదు సుమిత్రకు!

"ఇవన్నీ ఎందుకు నాయనా! నువ్వు మమ్మల్ని మరచిపోలేదు. మాకంతే చాలు!" అంది చెమరించిన కళ్ళను చీర చెరుగుతో తుడుచుకుంటూ పెద్దమ్మ.

"ఇది మీరు మమ్మల్ని మరచిపోకుండా వుండడానికే పెద్దమ్మా! మరొ కందుకుగాదు. దగ్గర్లోనే వున్నాం గనుక అప్పుడప్పుడూ వస్తుంటాము. ఇప్పటికి సెలవిప్పించండి..." అన్నాడు రామకృష్ణ.

సుబ్బరామయ్యగారు స్టేషనుకు వచ్చి సతీపతుల్ని రైలెక్కించాడు.

వెంకటగిరిలో పరంధామయ్యగారు బహు కుటుంబీకులు. ఆయన భార్య పార్వతమ్మ రామకృష్ణకు పిన్ని వరుస. కుటుంబం పెద్దదైనా పొలాలపైన మంచి ఆదాయం వస్తుంది. పెద్దమేడ, వంటలక్క, రేడియో మొదలైన హంగులన్నీ వున్నాయి.రామకృష్ణ ఎంత పట్టుబట్టినా పార్వతమ్మ పిన్ని దగ్గర సాగింది కాదు. "కొత్త పెళ్ళికొడుకువి! కోడల్ని తీసుకొచ్చావు. నాలుగురోజులుండి పోకపోతే

ఇదేం మర్యాద! ఊహూ, ససేమిరా వీల్లేదు" అంటూ ఆమె గిరిగీచేసింది. ఆ యింట్లో ఆమెది సుగ్రీవాజ్ఞ! రామకృష్ణ నాలుగైదు రోజులు వెంకటగిరిలో వుండి పోయాడు.

మళ్ళీ అక్కడ నుంచీ బయర్దేరినప్పుడు గూడా ఆ యింటి యిల్లాలిని సత్కరించడానికి మరచిపోలేదు. పార్వతమ్మకు చీరలకు కొదువ లేదు. ఐనా ఆమె ఈ చిన్ని కానుకను స్వీకరిస్తూ మురిసిపోయింది. జన్మతహా కాస్తా ఆవేశ స్వభావమేమో, ఆమె సుమిత్రను దగ్గరకు తీసుకొని "చిట్టి తల్లీ! రామకృష్ణ చాలా మంచివాడు. అంత మంచివాడు గనుకనే నీలాటి యిల్లాలు దొరికింది. మీరు పై సంవత్సరం వేసవి సెలవుల్లో తప్పకుండా రావాలి. అప్పటికి మీరు ఇద్దరగా వస్తే నేనొప్పుకోను. మనుమణ్ణి మరచిపోకండి .." అని దీవించింది.

పది పదిహేను రోజులు తర్వాత దంపతులు తిరుగు ప్రయాణం చేస్తు న్నారు రాత్రివేళ. మాట్లాడినంతసేపు మాట్లాడి ప్రయాణికులు నిద్రమత్తులో జోగుతున్నారు. వాళ్ళ మాటలు వాటితో కలిసి వినవచ్చిన రైలు చక్రాల చప్పుడు -ఈ శబ్ద సమ్మేళనాన్ని జోలపాటక్రింద స్వీకరించి సుమిత్ర కాసేపు కునుకు దీసింది. హఠాత్తుగా ఆమె మేలుకునేసరికి రైలు పంటపొలాలమధ్య పరుగెడుతోంది. రామకృష్ణ కిటికీలో నుంచి నిశా సౌందర్యాన్ని అవలోకిస్తున్నాడు.

"ఇంకా రెండు చీరలు మిగిలిపోయాయి గదండీ!" అంది సుమిత్ర సంభా షణకు ఉపక్రమిస్తూ.

"అవును సుమిత్రా! మానవుడికి మంచి వూహ కలిగితే మాత్రం చాలదు. ఆ వూహ సఫలం కావడానికి అవసరమైన అనుకూల పరిస్థితులు కూడా చేయి దాటి పోకుండా వుండాలి."

సుమిత్ర కర్థంకావడం లేదు.

"అవును సుమిత్రా మనం అయిదు చోట్లకు వెళ్ళాము. మిగిలిన రెండు చోట్లకూ వెళ్ళలేకపోయాము. శేషమ్మవ్వ బొంబాయిలో వుండట. అక్కడ ఆమె కుమారుడు వుద్యోగంలో వున్నాడు. అప్పటికి ఆవిడే కాస్తానయం. మా రాజేశ్వరి వదిన రాష్ట్రాన్ని, దేశాన్నేగాక లోకాన్నే విడిచిపెట్టిందని మొన్ననే తెలిసింది..."

ఒక క్షణం ఆగి మళ్ళీ ప్రారంభించాడు రామకృష్ణ. "సహనానికి పర్యాయ

పదమేమిటని నువ్వడుగుతావనుకో సుమిత్రా, నేను రాజేశ్వరి వదిన అని చెబుతాను. ఇంటి నిండా బిడ్డలు తన సిగరెట్లపద్దుకు, టిఫిను ఖర్చులకూ పోనూ మిగిలిన జీతాన్ని తెచ్చి భర్త ఆమె దోసిట్లో పారేసేవాడు. ఆ డబ్బును చేత బట్టుకొని రాజేశ్వరి వదిన ఎంత గుంభనంగా సాగించేది సంసారం! స్వయంగా తనే బజారుకు వెళ్ళి బియ్యం తెచ్చుకునేది. కట్టెలు తెచ్చుకునేది. బిడ్డలకు జబ్బుచేస్తే తనే హాస్పిటలుకు వెళ్ళేదిగూడా. ఆమె కష్టాలన్నిటినీ కళ్ళతో చూస్తూ గూడా నేను ప్రతి ఆదివారమూ ఆమెకు అతిథిగా దాపురించేవాణ్ణి. తను తినకుండా మిగిలించిన అన్నాన్ని నాకు పెట్టి ఆమె పస్తుండిన రోజులెన్నో నేను చెప్పలేను... తెల్లబోయి చూస్తున్నావేం సుమిత్రా! తెలియడం లేదూ, యిదంతా ఒక వారాలబ్బాయి స్వీయ చరిత్ర..."

"ఏమిటీ?" విస్మయంతో ప్రశ్నించింది సుమిత్ర.

"నిజం! చిన్నప్పుడే తల్లిదండ్రులు చనిపోయారు.పంతులుగారి యింట్లోవుండి ఆయన చెప్పినపని చేస్తూ అయిదో తరగతి వరకూ చదువుకున్నాను. జీవకారుణ్య సంఘంలో ఉచిత భోజన సౌకర్యాలున్నాయని చెప్పి పట్టణానికి పంపారు పంతులు గారు. అక్కడికి వెళ్ళి వాకబు చేసేసరికి అలాంటి సంఘంలేదని తెలిసింది. హెడ్మాస్టరు గారిని చూచాను. 'కావలిస్తే ఫీజులేకుండా చూస్తాను వారాలు ఏర్పాటు చేసుకోమన్నా'రాయన. శ్రీ కంఠంగారు అప్పుడు హైస్కూల్లో లెక్కలమేష్టారు. అర్థన తక్కువైనా ఆయన ఉదారులు. ఇంటికి తీసుకెళ్ళారు. ఆయన భార్య వారంలో ఒక్కరోజు భోజనం పెట్టడానికి సమ్మతించింది. శ్రీకంఠం మేష్టరుగారే నన్ను పరంధామయ్యగారింటికి తీసుకెళ్ళారు. పరంధామయ్యగారక్కడ తాశీల్దారుగా వుండే వారు. ఇటు మేష్టరుగారు. అటు తాశీల్దారుగారు నాపట్ల శ్రద్ధ వహించడం వల్ల ఏడు రోజుల భోజనపుటేర్పాట్లు కుదిరాయి. ఓ రోజు సుబ్బ రామయ్యగారిల్లు ఆయన మునిసిపాలిటీలో వుద్యోగి. మరో రోజు శేషాచలంగారిల్లు. ఆయన డిస్ట్రిక్టు కోర్టులో ట్రాన్సులేటరు, ఆరేళ్ళ హైస్కూలు చదువూ యిలా జరిగిపోయింది. డబ్బులేనివాడికి వున్నత విద్య అందని ద్రాక్షపండే! కానీ దిక్కు లేనివాడికి 'బాబూ! నువ్వు తిన్నావా, లేదా? అనగలిగేపాటి ఆత్మీయత అంతకన్నా గగనకుసుమం. పెద్దమ్మ, పార్వతమ్మ, రాజేశ్వరి వదిన వీళ్ళందరూ ఆ లోటును కొంత వరకూ భర్తీ చేయగలిగారు. వాళ్ళు నాకు జీవితంపథంలో ఒకచోట తార సిల్లారు. నేనొక మనిషిగా తయారుకావడానికి తోడ్పడ్డారు. వాళ్ళ ఉపకృతికి

ప్రత్యుపకృతి చేయడం నాచేత సాధ్యంకాని పని అవి నాకు తెలుసు. కానీ మన చేతిలోని పని గనుక కృతజ్ఞత కలిగి వుండవచ్చును గదా!'

• • • •

కొత్త కాపురం. ఓ రోజు మధ్యాహ్నం కాలేజీనుంచి యింటికి వచ్చాడు రామకృష్ణ.

"ఏమండీ! మీకు చెప్పకుండా నేనొక పనిచేశాను." అంది సుమిత్ర.

"మంచిపనే గదా! ఐతే సంతోషమే" అన్నాడు రామకృష్ణ.

"అదేంపని అని అడిగితే ముత్యాలు రాలిపోతాయటండీ?"

"అభ్యంతరం లేకపోతే చెప్పమరి!"

"ఆ రోజు మా యింటికొచ్చిన కుర్రాడు, జ్ఞాపకముంది కదూ-వాడిరోజు వీధిలో వెళ్తూ కనిపించాడు..."

"..............."

"పిలిచి ఎక్కడ భోజనం చేస్తున్నావబ్బాయ్! అని అడిగాను. "ఇంకా ఎక్కడా కుదరలేదండీ! వాళ్ళూ వీళ్ళూ సహాయం చేస్తామని చెబుతున్నారు" అన్నాడు.

"అందుకు నువ్వేమన్నావు?"

"ఆ ఏర్పాట్లేవో కుదిరేదాకా మన యింటికి రమ్మన్నాను."

రామకృష్ణ భార్యను సరసకు తీసుకుంటూ "నువ్వు జగన్నాథంగారి అమ్మాయివే సుమిత్రా! కానీ రామకృష్ణ భార్యవని గూడా ఋజువు చేసుకోగలిగావు" అన్నాడు.

ఆంధ్ర వారపత్రిక - 1954